

מוסדות

"דרכי
תורה"

מכון "מנחת אשר"

שיעור מורנו הרב שליט"א

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

ארבע לשונות של גאולה

-קונטרס שבועי-

פרשת וארא

ה'תשס"ט

עריכה והוצאה לאור

מכון מנחת אשר

עזרת תורה 16 ירושלים

המען למכתבים ת.ד. 23170

עיצוב והדפסה: "דרכי תורה" טל: 02-5022106

Email: Minchatasher@darcheitorah.org.il

קהילת "דרכי תורה"

שע"י מוסדות "מנחת אשר"

ירושלים - ביתר עילית

בראשות מרן הגאון רבי אשר וייס שליט"א

ידיד יקר!

תקוותנו איתנה כי המערכת ממלאת את ייעודה בהפצת תורת מרן הרב שליט"א על הצד היותר טוב.

לאחרונה נתרחב והשתכלל היקף הפעילות במערכת זו, לצד כך השתנו כתובות אימייל כדלהלן:

משרד כללי: office@darcheitorah.org.il

שיעור שבועי: minchatasher@darcheitorah.org.il

השיעור השבועי יהי מופץ מכתובת זו בלבד.

לידיעתך:

ניתן להקדיש את השיעור השבועי לעילוי נשמה, או לברכות הצלחה ומז"ט וכדו'.

בתרומה של סך 1000 ₪

נא לשלוח את כל הפרטים לכתובת הנ"ל על מנת שנוכל להקדישם בכתב ע"ג הקונטרס השבועי, עד יום ג' בשעה 16:00.

ניתן לתרום באמצעות תשלומים בכרטיס אשראי / המחאות לפקודת "דרכי תורה" / הוראת קבע, בטלפון 02 6337822 או לשולחם בת.ד. 23170 ירושלים.

לעמותה פטור ממס לפי סעיף 46.

בברכת התורה

ההנהלה

הישיבה הגדולה

"דרכי תורה"

בית דין צדק

"דרכי הוראה"

רשת הכוללים

"דרכי הוראה"

ביהמ"ד המרכזי

"בית סעודה"

ביתר עילית

רשת בתי הוראה

"דרכי הוראה"

טכנ" מנחת אשר"

להוצאת ספרי הגאון ר"ד

קרן החסד "חיי נפש"

ארגון "תבונה"

לקידום לבבות

קובץ "דרכי הוראה"

קונטרס שבועי

שיעורים תורניים

פרשת וארא

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהיה לתנין, ויבא משה ואהרן אל פרעה ויעשו כן כאשר צוה ה' וישלך אהרן את מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין, ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלהטיהם כן, וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויבלע מטה אהרן את מטותם" (ז' ח' – י"ב).

ונראה לעיין בסוגיא דמעשה כשפים ואחיות עינים, ובתורת העוסק בספר יצירה.

א

אסור". וכיוצא בזה פירש עוד (שם ס"ה ע"ב) "אוחז את העינים אוחז וסוגר עיני הבריות ומראה להם כאילו עושה דברים של פלא והוא אינו עושה כלום".

ויש לעיין אם אחיות עינים זו ע"י שמות וממיני הכישוף היא, או שמא ענינה בזריזות התנועה ונראה כאילו עשה דברים של פלא והוא לא עשה כלום, ולא נתפרשו הדברים להדיא בדבריו. ברם, זאת מצינו בדברי הרמב"ם שכתב בספר המצות (ל"ת ל"ב),

שנינו (סנהדרין ס"ז ע"ב) "אמר אביי הלכות כשפים כהלכות שבת, יש מהן בסקילה ויש פטור אבל אסור ויש מהן מותר לכתחילה, העושה מעשה בסקילה, האוחז את העינים פטור אבל אסור, מותר לכתחילה כדרב חנינא ורב אושעיא כל מעלי שבתא הוו עסקי בהלכות יצירה ומיברי להו עיגלא תילתא ואכלי לה". והנה גבי האוחז את העינים דפטור אבל אסור כתב רש"י "האוחז את העינים מראה כאילו עושה ואינו עושה כלום פטור אבל

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

האפשריית אצל הסכלים והנשים והקטנים רע מאד, ויפסיד שכלם וישיבם להאמין הנמנע והיותו אפשר שיהיה, והבן זה, עכ"ל. וכ"כ החינוך (מצוה ר"ג) וז"ל "ובגלל לאו זה דמעונן אמרו ז"ל (סנהדרין ס"ה ע"ב) שהוא מעשה אחיזת עינים שיעשו בני אדם וכמו שאמרו ז"ל מעונן זה האוחז את העינים, וענין זה הוא מין גדול מהתחבולה יחובר אליה קלות היד וגבורת מהירותה, וכו' וכל אחד מהמעשים הרעים אלו הוא אסור, והעושהו נקרא אוחז העינים והוא בכלל לאו דמעונן ולוקין עליו".

הרי שכתבו דאחיזת עינים ע"י קלות התנועה היא, ומ"מ הוי כמין כישוף עיין בדבריהם.

דהאוחז את העינים פטור אבל אסור מ"מ ענוש מלקות. ומאידך כתב הל' ט"ז שם "המכשף חייב סקילה והוא שעשה מעשה כשפים, אבל האוחז את העינים והוא שיראה שעשה והוא לא עשה לוקה מכת מרדות, מפני שלא זו שנאמר במכשף בכלל לא ימצא בכ' לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא ואין לוקין עליו

וז"ל "ובכלל אזהרה זו גם אסור פועל החרטומים, ולשון חכמים (סנהדרין ס"ה ע"ב) מעונן אלו אוחזי עינים, והוא מין גדול מן התחבולה מחובר אליו קלות התנועה ביד עד שתדמה לאנשים שיעשה עינים אין אמתתו בהם, כמו שנראה אותם יעשו תמיד יקחו חבל וישימו אותו בכנף בגדיהם ויוציאו נחש, וישליך טבעת לאויר ואחרי כך יוצאוהו מפי אדם אחד העומדים לפניו, ומה שידמה לזה מפעולות החרטומים המפורסמים אצל ההמון כל פועל מהם אסור, ומי שעושה זה יקרא אוחז עינים והוא מין הכשוף, ומפני זה לוקה, והוא עם זה גונב דעת הבריות, וההפסד המגיע מזה גדול, כי כן ציור העינים הנמנעים תכלית המניעה

ב

והנה בהלכות עבודה זרה (פי"א ה"ט) כתב הרמב"ם וז"ל "אסור לעונן אע"פ שלא עשה מעשה אלא הודיע אותם הכזבים שהסכלים מדמין שהן דברי אמת ודברי חכמה וכו', וכך האוחז את העינים ומדמה בפני הרואים שעשה מעשה תמהון והוא לא עשה הרי זה בכלל מעונן ולוקה" השמיענו בדבריו, דאף שאמרו

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

עינים ומראה שהוא טבעו של עולם כגון שמראה שנוטע קישואין וכיוצא בו מדברים שהם טבעו של עולם זה אינו לוקה". וכתב לדייק בן מלשון הרמב"ם, דבהל' ט' דלוקה כתב "שמדמה בפני הרואים שעשה מעשה תמהוין" ובהלכה ט"ז שם כתב דאינו לוקה כתב "מעשה תמהוין", ועיי"ש שפקפק בתירוץ זה והעמיד עיקר כהדרך הראשון.

ושוב ראיתי שכן פירש הרמ"א בתשובותיו (סי' ס"ז) עיי"ש.

ועיין בט"ז (שם סק"י) שכתב ליישב דלשיטת הרמב"ם האוחז את העינים לוקה אף שאין בו מעשה כיון שלעיני הרואים נחשב שעושה מעשה אע"פ שבאמת אינו עושה כלום, ואייתי ראיה מהא דמצינו (סנהדרין ס"ה ע"ב) דהחוסם את הבהמה בקולו לוקה אף שאין בו מעשה, דמ"מ ע"י קולו נמשך שהולכת הבהמה ודשה בלא אכילה, ש"מ כל כה"ג שמצד אחד הוא מעשה אף דבאמת אין כאן מעשה אדם עצמו מ"מ ילקה, וא"כ היכא דהאוחז את העינים עושה מעשה תמהוין שא"א לעשותו הרי הוא בכלל מעונן ולוקה, אולם יש

שנאמר 'מכשפה לא תחיה'" ומדבריו אלו נשמע דאין האוחז את העינים ענוש מלקות מדינא דמעונן כי אם מכת מרדות מדבריהם, נמצא איפוא דדבריו סתרי אהדדי. ובכסף משנה (וכ"כ בב"י יו"ד סי' קע"ט עיי"ש) כתב ליישב דכל אחיזת עינים מעשה יש בה, היינו דכל האוחז את העינים עושה מעשה שבזה מדמה עין הרואים לומר שעשה אותו מעשה תמהוין הנראה להם, ומאחר שיש בו מעשה בדין היה ללקות עליו שתים אחד משום מעונן ואחד משום מכשף דתרוויהו איתנייהו ביה (הן מחד תנינן) שם ס"ה ע"ב) דמעונן זהו האוחז את העינים, ומאידיך במתניתין שלהי פרק ארבע מיתות (ס"ז ע"א) משמע שהוא מכשף מפני שהוא לאו ממלקות דמכשף מפני שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד ואינו לוקה אלא משום לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד ואינו לוקה אלא משום לאו דמעונן, וא"כ הא דכתב הרמב"ם דלוקה היינו משום לאו דמעונן, והא דאינו לוקה אלא מרדות מדבריהם משום לאו דמכשף הוא. ובדרך אחר פירש עוד, דתרי גווני אוחזי עינים הם, "אחד שהוא מראה שעשה מעשה זר ותמוה חוץ מטבעו של עולם זהו שאמרו בו שלוקה, אבל האוחז

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

העינים שעל ידי מהירות התנועה אין בו איסור. ויש מי שכתב (מצו"ד שם) לתמוה על דברי הרמב"ם דמופלג הדבר ורחוק מן הסברא שיהיו מעשה האדם ופעולותיו הזריזות אף אם לשחוק הן אסורין באיסור תורה. נמצא דשתי שיטות הן, אליבא דהרמב"ם (וכן פרש"י נוטה) כל האוחז את העינים במהירות התנועה ומדמה שעשה והוא לא עשה הרי הוא באיסור תורה, ולשיטת האחרונים הנ"ל כל כה"ג שרי ולא אסרה תורה אלא המעשה שעל ידי הכישוף ודומיו. ולהלכתא פסק בספר חכמת אדם (הלכות עכו"ם כלל פ"ט ס"ו) לאסור מעשי הקוסמים לפי שהן באיסור תורה, ועי"ש מש"כ תוכחת מגולה למנהג אנשי דורו "ומזה תראה שאותן הבדחנין שעושין כדברים אלו על החתונות ונקראין 'טאשין שפילער' עוברים בלאו דאורייתא, והמצוה לעשותן עובר משום לפני עור, ולכן מי שבידו למחות צריך למחות, וכל שכן שאסור להסתכל ולראותם, אבל אם הוא גוי נראה לי דמותר לראות". ברם, חזקו עלי דברי מו"ר הגה"ק מקלויזנבורג זצוק"ל שכתב להשיב (שו"ת "דברי יציב" יו"ד סי' נ"ז) דאם אותן מאחיזי העינים אין מבקשין להטעות

שמאחיז את העין כדמיון הכישוף, היינו שמדמה להם נעשה כאילו מעשה מאליה כגון שנעקרו הקישואין שבשדה (עיינן בסנהדרין שם) ולא שנראה להם שהוא לבדו עקרק, ומשום כך אינו לוקה אלא מרדות מדבריהם.

[ולכאורה יש לעיין בפירושי האחרונים הנ"ל, דמדבריהם יוצא דיש שאוחז את העינים ע"י כישוף וזהו שכיון הרמב"ם ופירש בו דלוקה, והא דעת שפתיו ברור מללו דהכישוף אין בו ממש ולא יאמינו בו אלא הסכלים, כדנקיט להדיא בהלכותיו (הל' ע"ז פי"א הט"ז) "ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן והן שהטעו בהן עובדי עבודה זרה הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהו אחריהן וכו', כל המאמין בדברים אלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודברי חכמה אבל התורה אסרה אותן, אינו אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה". הרי שלא יקרה הנס והפלא ע"י מעשה הכישוף, וצ"ע].

והנה יש מרבתינו הקדמונים (הרדב"ז במצודת דוד מצוה ס"א) דנקטו עיקר דלא כשיטת הרמב"ם, וס"ל דמעשה אחיזת

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

אדם שמעשיו תמהון ופלא מחוץ לדרך הטבעי, ולענ"ד הדברים ברורים ופשוטים ע"ש.

הציבור שכחם שלא כדרך הטבע ואף מודיעים הם את דרך פעולתם אזי אין בזה איסור כלל, דלא אסרה תורה אלא כשמדמה לבני

ג

מצרפין אותיות השם שבהם נברא העולם ממילא איברא להו ואין בו מעשה כלל, ולהכי אין בו משום מכשפות. והרי"ז כאותה שאמרו (ברכות נ"ה ע"א) "אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ" היינו דע"י הצירוף שמצרפין אותיות בהם נברא העולם בהם מתעורר רצון הבורא לשוב ולברוא כביצירה הראשונה ואין בו מעשה אדם.

ובתשובות חת"ס (או"ח סי' קצ"ז) הוסיף עוד בטעם שהותר לעסוק בספר יצירה לברוא יצורים חדשים, והביא מה שאמרו חכמים (סנהדרין ס"ז ע"ב) "אמר רבי יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה" וענין פמליא של מעלה הוא כי ינהל קוב"ה עולמו ע"י שרים וממונים והם שקראם "פמליא" שלו, (וכעין שאמרו בזוהר ח"א השמטות ד' ס"א אין לך כל עשב שאין מלאך מכהו ואומר לו גדל" וכמ"ש

"מותר לכתחלה כדרב חנינא ורב אושעיא כל מעלי שבתא הוו עסקי בהלכות יצירה ומברי להו עיגלא תילתא ואכלי לה" והנה לכאורה יש לעיין במהות הבריאה שע"י ספר יצירה ובסיבת ההיתר בזה. וכבר תני בש"ס תרי זימני דעסקי אמוראי בספר יצירה ואיברי להו אדם ובהמה. חדא הא דאמרן, ואידך דתני תלמודא (סנהדרין ס"ה ע"ב) "אמר רבא אי בעו צדיקי ברו עלמא שנאמר כי עונותיכם היו מבדילין וכו', רבה ברא גברא שדריה לקמיה דר' זירא, הוה קא משתעי בהדיה ולא הוה קא מהדר ליה, אמר ליה מן חבריא את הדר לעפריך". ופרש"י (שם ס"ז) וז"ל "עסקי בספר יצירה וממילא אברו להו עיגלא תילתא על ידי שהיו מצרפים אותיות השם שבהם נברא העולם, ואין כאן משום מכשפות דמעשה הקב"ה הן ע"י שם קדושה שלו הוא" וביאור דבריו, דהבריאה ע"י ספר יצירה לאו מעשה אדם הוא אלא מעשה הקב"ה, וענין זה הספר שהיו

ו

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

והפועל בהם מראה גדולתו וגבורתו של השי"ת, אך שיתעסקו בהם בקדושה ובטהרה ולצורך קדושת השם או לצורך מצוה רבה אשר לא נמצא זה בדורות הללו בעו"ה ואפילו בזמניהם מצינו שנענש ישעיה על זה וכ"ש בזה"ז שאי אפשר לנהוג בטהרה ובקדושה, ורחמנא ליבא בעי" עכ"ל עט"ז ודבריו נכונים, וכן נמצא בכמה מחברים דורשי רשומות שאין להשתמש בשמות הקודש כי אם לצורך מצוה רבה ודאשתמש בתגא חלף, וכן כתב הרב לקמן סי' רמ"ו סוף סכ"א ודאשתמש בתגא חלף י"א זה המשתמש בשמות הקודש, גם בספרי המקובלים מבואר שעון גדול הוא המשתמש בשמו ע"כ המונע יבורך", ע"כ.

והנה דבר פלא מצינו שכתב המאירי בסוגיין, וז"ל "כל שהוא נעשה בפעולה טבעית אינו בכלל כשפים אפילו ידעו לברוא בריות יפות שלא מזווג המין כמו שנודע בספרי הטבע שאין הדבר נמנע רשאים לעשות, שכל שהוא טבעי אינו בכלל הכשוף ודומה לזה אמרו כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי כמו שיתבאר במקומו" עכ"ל. ופליאה דעת ממני ולא אוכל לה, הא זאת

בתנחומא "והנה מצרים נוסע אחריהם ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים". והנה מעשה הכשפים ימנע ויעכב סדר המלאכים וכת פעולתם ויכחיש כחם בקיום העולם ומש"ה אסור הוא, לא כן הנעשה ע"י ספר יצירה שאינו נעשה בסוד פעולת המלאכים וסדרי הנהגתם, לפי שענינו גבוה מהם והוא ברזי האותיות וצירופי השמות בהם ברא קוב"ה עלמא ואין בו הכחשת פמליא של מעלה, ולכך כשיעסקו הצדיקים ובקדושה וטהרה יזכירו את השם בסילודין חדי קוב"ה ומוסיף על יצירתו הראשונה ובורא עוד כרצונם, ולהכי כל כה"ג אין בו איסור כלל.

ואף דלכאורה יפלא היאך אמרו הכא גבי ספר יצירה דמותר הוא לכתחלה הא כבר באה אמרתם (אבות פ"א משנה י"ג) "דאשתמש בתגא חלף" היינו דכל המשתמש בכתר תורה ועושה דבריה כקדרום לחפור בו וכמכשיר לצרכיו יעבור מן העולם, וכבר עמד בזה הש"ך (שם סי' קע"ט ס"ק י"ח) וכתב וז"ל "וע"י ספר יצירה מותר לעשות לכתחילה דשמות הקודש הם והש"י נתן בהם כח שיוכלו לפעול על ידיהם והחסידים והנביאים

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

אמר והיה לכנים וכו', ולא יוכל לעשות כמעשה הזה זולתי היוצר יתברך ויתעלה, ואמר ויעשו כן, ולא יכולו, כי השביעו השדים לעשות מאמרם ואין בהם כח" נתבאר להדיא דאין בכח האנושי לברוא יש מאין וכבר נתפרשו הדברים להדיא במדרש (בר"ר פל"ט ט"ד) "ואת הנפש אשר עשו בחרן אמר רבי אלעזר בן זמרא אם מתכנסין כל באי העולם לברוא אפילו יתוש אחד אינן יכולין לזרוק בו נשמה" ודברי המאירי תמוהין למאוד, וצע"ג.

ידענו דאין ביד חכמי הטבע כמו גם החרטומים והמכשפים, לברוא יצירה יש מאין אשר לא בראה ה', וכדרך שכתב הרמב"ן בפירוש התורה (שמות ח' ט"ו) "ומה שלא יכלו החרטומים להוציא את הכינים, סיבה מאת ה' היתה להם סכל עצתם ברצונו, שהכל שלו והכל בידו. והנראה בעיני עוד כי מכת הדם להפוך תולדת המים לדם, ומכת הצפרדעים להעלותם מן היאור, יכלו לעשות כן כי אין בהם בריאה או יצירה וכו', רק מכת הכינים היתה יצירה, ואין טבע העפר להיות כנים על כן

ד

ומסרו ליצחק ויצחק ליעקב ויעקב ומסרו לבניו אשר הם היותר מיוחסים, כי אין מוסרין סתרי תורה כאלה אלא לצנועין ומיוחסי ישראל בכל דור ודור וע"כ מסרו לבני הגבירה ולא לבני השפחות, והנה מצינו בגמרא דברא עגלא תלתא בכל ערב שבת ע"י עסק ספר יצירה בצירוף השמות, ובודאי זה הנברא על פי השמות ולא מצד התולדה אין צריך שחיטה וניתר לאוכלו בעודו חי וכך עשו השבטים ויוסף לא ידע והיה סבור שהוא הנולד מאב ואם הביא דבה זו אל אביו שהם

וראה מה שכתב השל"ה הקדוש בספרו אודות מעשה השבטים ובמה שהביא יוסף דיבתם אל אביהם "ויבא יוסף את דבתם רעה שהיה מגיד לאביו שאוכלים אבר מן החי ומזלזלים בבני השפחות לקרוא אותם עבדים והיו חשודים בעריות, מקשים העולם חלילה איך להאמין על שבטי י-ה לעשות מעשים כאלה, ואם לא עשו איך להאמין על יוסף שיוציא דבר שקר מפיו על אנשים גדולים כאלו, ושמעתי שנמצא בקובץ ישן הענין אברהם אבינו עשה ספר יצירה

ה

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

בני השפחות אמרו השבטים אתם בני השפחות וכונתם היתה לשם שמים כי לא נמסרו אלו הענינים אלא למיוחסים שבדור הזה ויוסף לא ידע זה וסבר שהיו מזלזלים בכבוד אחיהם לקרוא אותם עבדים ובא והגיד לאביו, הרי לך כי השבטים היו צדיקים וגם יוסף הוא צדיק יסוד עולם וצדיק בכל דרכיו" עכלה"ק, ודפח"ח.

אוכלים אבר מן החי והם כנים היו וכדין עשו, עוד איתא בגמרא רבא ברא גברא שדריה לגבי ר' זירא כו', ופרש"י ע"י שמות ספר יצירה, והנה יש שמות שמצרופם נברא זכר ויש נקיבה והיו מטיילין עמה ויוסף לא ידע מזה והיה סובר שהיא נקיבה אשה מהאב ואם ובא והודיע לאביו שהם חשודים בעריות. וכעסקו השבטים בצרוף סודות אלו ורצו להתחבר עליהם

ה

נ"ה) ספיקו דהח"צ אם מצטרף הגולם לעשרה לדברים הצריכים עשרה כגון קדיש וקדושה, דמחד כתיב בקרא ונקדשתי "בתוך בני ישראל" אולם מאידך קי"ל (סנהדרין י"ט ע"ב) "המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" דמעשה ידיהם של צדיקים הן הן תולדותם, עי"ש. ומעוד נפלאתי למה הביא המשנ"ב האי ספיקא אחר שאין בו נ"מ להלכתא בדורנו זה.

והנה אף בדורות המאוחרים נמצאו מופלגי תורה ויראה ועמליה בטהרה אשר עסקו בהלכות יצירה ואיברי להו גברא. כן עמא דבר אודות גור אריה המהר"ל וכן כתב הגאון בעל "חכם צבי" בתשובותיו (סי' צ"ג) שהועד על זקנו הגאון רבי אליהו אבד"ק חעלם, ושוב כתב בנו הגאון בספרו "שאלת יעב"ץ" (ח"א סי' פ"ב) דאותו הגולם שברא זקנו רבי אליהו גדל למאוד וסיכן את הבריות וביקש רבי אליהו לבטלו וקרע שם הוי"ו שהיה חקוק על מצחו ושב לעפרו (ועי"ש שהוסיף דנאבק הגולם עם זקנו ושרט את פניו וניכר היה רישומו עד סוף ימיו). ואף מרנא הח"ח העתיק במשנה ברורה (ח"א סי'

ובגופא דהלכתא אם שרי לצרף גולם למנין עשרה, כתב הגאון בעל "שאלת יעב"ץ" (שם) וכ"כ ב"ברכי יוסף" (סי' נ"ה) דפשוט הדבר וא"צ לפנים, דאין הגולם מצטרף למנין עשרה, לפי

ט

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

ס"ה) "רבה ברא גברא שדריה קמיה דר' זירא, הוה קא משתעי בהדיה ולא הוה קמהדר ליה אמר ליה מן חבריא את, הדר לעפריך" והנה אי נימא דהאי גברא ראוי הוא לצרפו למנין מה טעם ביטלו רב זירא, הא אכתי ראוי הוא להשתמש בו והשחתה היא. ואף דאין חייבין על הריגתו של זה כדכתיב בקרא "שופך דם האדם באדם דמו ישפך" דאין חייבין אלא אהריגת אדם הבא מן האדם ולאפוקי אותו הבא ע"י מעשה ניסים (ולא ידעתי מנא ליה דרשה זו אחר שלא נמצא בהש"ס ובכתבי הראשונים, וצע"ג).

מ"מ השחתה היא אם יש בו לתועלת. ותמה אני על תמיהתו, כלום אין בריאת הגולם אלא בכדי לצרפו למנין, דילמא לא בראו רבה אלא כי היכא דליהדר קמיה דר' זירא ומדסיים שליחותו השיבו לעפרו, וצע"ע.

שלאו אדם הוא אלא יצירה ובריאה חדשה ואין דינו אלא כחיה ובהמה. ולכאורה אי בדידי תליא מילתא אמרינא דאף אם שם 'אדם' ליצירה זו מ"מ מנלן דדינו כישראל, דילמא אינו אלא כנכרי מן השוק, הא אין נכלל בכרם ישראל אלא מי שנולד מישראל ועמדו רגלי אבותיו על הר סיני או שנתגייר כגר צדק, וצ"ע. ורווח ליבי בראותי דברי החזו"א (יו"ד סי' קט"ז) שנקט דזה הנברא בספר יצירה אפשר דדינו כאדם אולם זאת פשיטא דאין דינו כישראל, עי"ש. נמצא דג' מחלוקות בדבר, לשי' הח"צ אפשר דדינו כישראל וחזי לאצטרופי למנין עשרה, לשי' היעב"ץ והברכ"י פשיטא דאין לצרף יצירה זו למנין אדם ואין דינו כאדם אלא כחיה ובהמה, ולהחזו"א אף אם אדם הוא אין דינו כישראל.

ועיין בתשובת הח"צ שם דכתב להוכיח מהא דאיתא (שם

1

ושחרר עבדו והשלימו לעשרה" וכבר הקשו התם היכי עביד הכי, והאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם

ועיין בברכ"י שם דכתב להוכיח מהא דתנינן (ברכות מ"ז ע"ב) "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה

5

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

היא וחשיב מעשה דקוב"ה, ויל"ע. ומכאן נראה לדון עוד במה שכתב בספר "הלכות קטנות" (ח"ד סי' צ"ח) דההורג אדם ע"י שם דינו כרוצח וחייב מיתה, והנה להנ"ל נתבאר דכל מעשה שמים ע"י שמות מעשה קוב"ה הוא ולא מעשה אדם, וצ"ע. ויל"ע עוד בדיון גרם מלאכה בשבת ובדברי רש"י (שבת ע"ד ע"ב) והרא"ש (ביצה פ"ד), בענין ליבון רעפים בתנור אם יש בו איסור מכה בפטיש, ודו"ק כי קצרנו.

שוב חזיתי בכתבי הגאון בעל "ברוך טעם" (הגהותיו לספר "חכם צבי" שם) ראייה נחמדת לנ"ד, דהנה אמרו חז"ל (עי' רש"י בראשית ל"ז ל"ג) דמשמכרו השבטים את יוסף צירפו הקב"ה עמהם והטילו חרם לבל יודע דבר המכירה, והנה זאת פשיטא (וביותר לדברי השל"ה הנזכרים) דשבטי י-ה נהיר היה להם סודות היצירה וצירופי השמות, ומה טעם לא עסקו וצירפו לגולם עמהם והזקקו לשתף קוב"ה בחרמם, ש"מ אין גולם מצטרף למנין ואף לחרם.

כיו"ב מצינו עוד בכתבי רבותינו האחרונים שפלפלו טובא בדינא דהנברא ע"י ספר יצירה

בהם תעבודו ומתרצינו דמצוה דרבים היא ושרי. והנה במקום דאפשר לקיים שניהם אין הל"ת נדחה ואי נימא דגולם מצטרף למנין למה לא צירף ר"א אותיות השם הגדול (שבדאי היה יודע לצרפם) לברוא גולם ולא הוזקק לעבור בעשה וש"מ דאין הגולם מצטרף למנין. ועיין ברא"ש על אתר דדייק מהכא דאתי עשה דרבנן דרבים ודחי לעשה דיחיד דהא לא מסתברא דאיירי בדאורייתא וכגון בקריאת שבת זכור עי"ש. והנה אם מוקמינן דבשבת זכור הוי שוב לא מצי ר"א לעסוק ביצירת גברא דמסתבר דאיסור שבת הוא [דלא גרע ממוליד ריחא (ביצה כ"ג) ומרסק את השלג (שבת נ"א)] אבל אם היה בימות החול ע"כ דלא יצרו משום שאין ראוי לצרפו למנין, ודו"ק.

ובגופא דהלכתא כבר עמד זקיני בשו"ת "יד יצחק" (ח"א סימן ל"ה) אם השימוש בספר יצירה אסור הוא בשבת, ומסיק דיש לאסור משום איסורא דרבנן דמוליד, עי"ש. ולדידי אמינא דאפשר דיש בו איסור תורה דמלאכת הבונה, אך שמא יש לדחות דלא חשיב כמי שעושה הוא כדפרש"י דיצירה זו ממילא

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

עלמא וכמי שאין לו בעלים הוא,
עיי"ש.

ובעסקינו בשמעתתא דא
אמרתי להביא מה שדן החת"ס
בתשובותיו (ח"ו כ"ט) אהא דאמרו
חז"ל (דברים רבה פ"ט ט')
דמרע"ה כתב י"ג ספרי תורה ביום
מותו, והנה אמרו במק"א (עיינ טור
או"ח סי' רצ"ב משמיה דרב שלום
ובב"ח שם) דיום מיתתו של משה
שבת היה, והאיך שרי לכתוב
בשבת, ועיי"ש שכתב דזו אינה
תמיהה, דממ"נ הא אין ביד אדם
לעשות כזאת ולכתוב י"ג ספרים
ביום אחד, וע"כ אית לך למימר
דכתב ע"י שם ולכך אין בו איסור
אף בשבת דאין דרך כתיבה בהכי
וככותב בשמאלו שהוא פטור.
ומדבריו נשמע לכאורה דאיסור
דרבנן מיהא אית ביה. ולדידן
אפשר דאף איסור דרבנן לית ביה
אחר שאין זה המעשה חשיב כמי
שעשאו הוא אלא כמעשה נסים,
וס"ת זה הנכתב כולו בידי שמים
בודאי כשר הוא ול"ש ביה כל
שישנו בקשירה ישנו בכתיבה,
ופשוט.

ובפרטי דיניו. הנה כתב הגאון בעל
ליקוטי חבר בן חיים להעיר דשמא
אין הגולם מתחייב במצות כי אם
י"ג שנים אחר יצירתו דקודם לכן
דינו כקטן ולא בר מצות הוא.
ודבריו רחוקים ואינם מתיישבים
על הלב, הכיצד ינהגו בו דיני
קטנות וגדולות אחר שלא נברא
כדרך כל האדם. ויש להמתיק
דבריו לפי מש"כ מהר"י בסאן
בשו"ת לחמי תודה סימן ה' והביאו
בגליוני הש"ס שבת דף פ"ט דגר
המתגייר ובא לחסות תחת כנפי
השכינה אינו נענש ביד"ש עד
שיעברו עליו עשרים שנה
משנתגייר לפי מה דקי"ל ד"גר
שנתגייר כקטן שנולד דמי" וכבר
אמרו חכמים (שבת פ"ט) דאין
בי"ד של מעלה נזקקין לדיניו של
פחות מבן כ', ואף דעול מצות נוהג
בו, מ"מ אינו בתורת עונשין,
והדברים כעין דברי נביאות הן.

ועוד כתב הגר"י ענגיל בספרו
גליוני הש"ס (סנהדרין י"ט) לדון
בדין הבעלות על גולם זה, אם
ליוצרו העוסק בצירופי השמות
שבהם נברא ודינו כעבדו הכנעני,
או שמא לא עדיף היוצר אכולא

ב

האם מותר לעשות מעשי קוסמות

כבוד הרה"ג מוה"ר...

בדבר שאלתו באיש אחד שחזר בתשובה שלימה ובחילוניותו השתלם במעשי קוסמות ונחשב כמומחה בתחום זה. לאחר שחזר בתשובה מקדיש עתותיו לתלמוד תורה ומתפרנס במסיבות בעיקר של ילדים. ויש שאמרו לו שעובר הוא באיסור לאו והמזמינו עובר בלפני עור לא תתן מכשול, ושעת הדחק גדול הוא כי טפלי תלו ביה ובכך פרנסתו וכל קיום משפחתו, ונפשו בשאלתו האם אכן יש איסור בדבר.

הנה בסנהדרין ס"ז ע"ב מבואר דהאוחז את העיניים פטור אבל אסור ושם בדף ס"ה ע"ב אמרו דהאוחז את העיניים הוי בכלל לאו דלא תעונן. וברמב"ם פ"א מהלכות עבודה זרה ה"ט כתב דהאוחז את העיניים לוקה, אך בהלכה ט"ו כתב דלוקה מכת מרדות עי"ש. והב"ח והט"ז כתבו שם דהאוחז את העיניים ללא כישוף לוקה אבל האוחז את העיניים ע"י כישוף דהוי בכלל מכשף אינו לוקה דהוי לאו שבכללות, וכ"כ הרמ"א בשו"ת סימן ס"ז עי"ש. ובשו"ע יו"ד סימן קע"ט סט"ו מבואר דאחיזת עיניים אסורה אך לא מבואר שם אם מן התורה או מדרבנן, עי"ש.

ולפי"ז נראה לכאורה דהוי איסור דאורייתא ואין מקום להקל בו כלל.

אך באמת צ"ע בגדר אחיזת העיניים שבדברי הגמ' לא מבואר מה היא. והנה רש"י שם ס"ה ע"ב כתב שהוא "אוחז וסוגר עיני הבריות ומראה להם כאילו עושה דברים של פלא והוא אינו עושה כלום". ומשמע מדבריו שבאמת אינו עושה כלום אלא שסוגר עיני הבריות ואוחז אותם כאילו עושה מעשה. ולשיטתו אין זה ענין כלל לני"ד שאינו אלא עושה מעשים בזריזות ידיים ואין זה בכלל אחיזת עיניים.

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

אמנם הרמב"ם בסהמ"צ מצוה ל"ב כתב להדיא דהנעשה בתחבולות וקלות הידיים הוי בכלל איסור אחיזת עיניים וז"ל "מעונן זה האוחז את העיניים. והוא מין גדול מן התחבולה מחובר אליו קלות התנועה ביד עד שיתדמה לאנשים שיעשה עניינים אין אמיתות להם. כמו שנראה אותם יעשו תמיד שיקח חבל וישים אותו בכנף בגדו לפני העם ויוציאהו נחש. וישליך טבעת לאויר ואחר כן יוציאהו מפי אדם אחד מן העומדים לפניו. ומה שדומה להם מפעולות החרטומים המפורסמים אצל ההמון. כל פועל מהם אסור. ומי שעושה זה יקרא אוחז את העיניים. והוא מין מן הכישוף. ומפני זה לוקה. והוא עם זה גונב דעת הבריות. וההפסד המגיע מזה גדול מאד. כי ציור העניינים הנמנעים תכלית המניעה אפשריים אצל הסכלים והנשים והקטנים רע מאד ויפסיד שכלם וישיבם להאמין הנמנע והיותו איפשר שיהיה. והבין זה". וכ"כ בספר החינוך במצוה ר"נ בעקבות דברי הרמב"ם, וכ"כ בש"ך ס"ק י"ז עי"ש.

ומאידך כתב הרדב"ז במצודת דוד מצוה ס"א דרחוק הדבר שהתורה תאסור מעשה תחבולות וזריזות הידיים, אלא אחיזת עיניים ע"י כישוף הוא עי"ש. והרדב"ז האריך יותר בשו"ת סימן אלף תרצ"ה שם ביאר דהרמב"ם לשיטתו דס"ל שם בהלכה ט"ז שכל מעשי הכישוף הבל ושטות הם ואין בהם ממש וכל המאמין בהם חסר דעה הוא וכ"כ במו"נ ח"ג פר"ק ל"ז, וע"כ דאחיזת עיניים אינה אלא בדרך זריזות ותחבולה, אבל לדידן דקיי"ל דאכן יש מעשי כישוף והן הם שאסרה תורה, יש שלשה מיני אחיזת עיניים. האוחז עיניים ע"י מיני הקטרות ועישונים ונרות דולקים לוקה משום לא תעונן. האוחז עיניים ע"י כישוף הוי בכלל מכשף והאוחז עיניים ע"י תחבולות וזריזות התנועה אין בו איסור כלל.

אמנם כתב שם הרדב"ז דאף בתחבולות אסור כשהוא גונב דעת הבריות, עי"ש באריכות דבריו.

וכבר כתב בזה מו"ר הגה"ק מצאנו קלויזנבורג זצ"ל בשו"ת דברי יציב יו"ד ח"א סימן נ"ז דכאשר מי שעושה פעלולים אלה אינו גונב דעת הבריות, אלא מראה לכולם שאין כאן אלא זריזות ותחבולה שלומדים לעשותן ע"י תרגול אין בו איסור כלל, ואין בו איסור אלא כשהוא גונב דעת הבריות כאילו עוסק הוא בכישוף וכ"כ הרמב"ם והחינוך בשורש האיסור וענינו דאין זה אלא

בענין מעשה כשפים וספר יצירה

כשיבואו להאמין שהוא עושה דברים אלה בכישוף, משא"כ כשהכל רואים שאין כאן אלא תרגול ותחבולה של מהירות התנועה, עי"ש.

וידעתי שיש מגדולי הדור שהחמירו בזה, עיין בשו"ת שבט הלוי ח"ה סימן קכ"ט אות א' ושו"ת יביע אומר ח"ה יו"ד סימן י"ד, לענ"ד דברי מו"ר זצ"ל ברורים כשמש בצהריים וכדאי הוא אדם גדול בענקים לסמוך עליו בשעה"ד.

ואין לדחות דלא דרשינן טעמא דקרא ומנ"ל לחלק בין הגונב דעתם של הבריות למי שמראה להם שאין כאן אלא תחבולה בעלמא. דכבר ביארתי במנחת אשר במדבר סימן מ"ב דמצינו במקומות רבים דכאשר טעם המצוה וענינה ברור ופשוט קבעו הלכה פסוקה לפי הענין והטעם עי"ש.

אך באמת בני"ד הדברים פשוטים טפי דלא אסרו אלא "אחיזת עיניים" וכבר פירש רש"י וכל הראושנים דכל גדר אחיזת עיניים אינו אלא בכחש ורמייה שמראה לבריות כאילו עשה מה שלא נעשה, וא"כ כאשר אין כאן כל רמייה אין זה בכלל אחיזת עיניים כלל, אלא תחבולה בעלמא שאין בה אלא שעשוע בעלמא, ולענ"ד אין בין אומנות זו ובין מי שנושא שולחנות על שיניו ובקבוקים על ראשו, כמו שנהגו אנשי ירושלים בשמחת חתן וכלה, ולא כלום. וכן מה שנהגו בשמחת בית השואבה לזרוק אבוקות אש ולתופסן, וכך נוהגים רבים גם בזמנינו בשמחת חתן וכלה וכדומה, שגם זו תחבולה של קלות הידיים ומהירות התנועה, ואין בינה ובין מעשי הקוסמות ולא כלום, כיון שכולי עלמא יודעים שכל מעשיהם במהירות התנועה.

ומשום כ"ז נראה עיקר להלכה דיש להקל בזה, ובפרט בשעה"ד שזו פרנסתו. אמנם עליו אכן להקפיד להסביר לכל הצופים במעשיו שאין במעשיו אלא תחבולה מתורגלת של קלות הידיים כמבואר.

והנה יש להיזהר ולהישמר ממושב לצים. אך פלוני אלמוני שמוחזק לירא שמים מרבים חזקה עליו שינצל מופעים אלה לטעת בלב הילדים יראת שמים ולא ליצנות, וכבר נהגו פרושים בכגון דא בחתונות כמבואר.

ארבע לשונות של גאולה

"לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים. ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" (שמות ו' ז')

כתבו רש"י והרשב"ם בר"פ ערבי פסחים (צ"ט ע"ב) ד' כוסות הם כנגד ד' לשונות של גאולה והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי (שמות י' ו'–ז'), והנה בין כוס ראשון לשני מותר לשתות, וכך בין שני לשלישי, אך בין שלישי לרביעי אסור להפסיק באכילה או בשתיה, ויש בזה רמז, רבים האנשים החושבים שעיקר הגאולה גאולת הגוף הוא חרות וחופש ופריקת עול זרים, לדידם די בשלש לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי, על הלשון הרביעית "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים" הם מוכנים לוותר. באו חז"ל ללמדנו, דוקא בין שלשת הראשונים אפשר להפסיק אבל בין השלישי לרביעי אין להפסיק! כי עיקר הגאולה גאולת הנפש היא, על גאולתנו ועל פדות נפשנו אנו חודים ומהללים, גאולת הנפש וקרבת אלקים, בית המקדש והשראת השכינה, הן הם הגאולה המיוחלת "עד אשר אל מעלת אבותם ישובו" (לשון הרמב"ן בפתחה לספר שמות).

ב

הוציאנו מעבדות לחרות

"לכן אמור לבני ישראל אני ה', והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, ולקחתי אתכם לי לעם" (שמות ו', ו' – ז').

הנה העבדות חויה קשה היא, אך דרגות רבות יש בה, עבד שיש לו אדון רשע רע לב הרודה בו ללא רחם, נתון לסבל קשה, פיזי ונפשי, אך אף עבד שאדונו טוב לב הוא, מ"מ עובד הוא עבודת פרך ואין לו מנוחה, אמנם יש לך עבד

ארבע לשונות של גאולה

שאדונו איננו מעביד אותו הרבה, אך מ"מ משועבד הוא לעבודה ולשרת כרצון אדוניו ואינו בן חורין לכלכל את דרכיו וצעדיו כרצונו הוא.

פרעה מלך מצרים רשע גדול היה ובני ישראל סבלו תחתיו סבל נורא בגזירות קשות והרג ואבדון, מלבד העבודה שכבדה עליהם.

וזה כונת הכתוב והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים ושוב לא יסבלו ישראל מגזירותיו של פרעה, אך לא רק זאת אלא אף והצלתי אתכם מעבודתם ושוב לא יצטרכו לעבוד להם, זאת ועוד אחרת, וגאלתי אתכם מתחת עול מצרים ושוב לא יהיו משועבדים אלא בני חורין איש תחת גפנו ותחת תאנתו.

ומעל כל אלה "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים"!

ג

על שום שמררו המצרים את היי אבותינו במצרים

והנה זה תימה דבזמן שנצטוינו להראות הנהגות של חירות וגאולה אנו מזכירין ומדגישיין גם את העבודות והשיעבוד, אלא טעמו של דבר הוא כדי להשריש בלבנו דגם מה שנראה בעינינו כרע באמת יש בו טוב דכל מדותיו ית"ש רחמים וכל דעביד רחמנא לטב עביד.

ראו נא מה שכתב האבן עזרא עה"פ (דברים י"ד א') "בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, והוא אוהב אתכם יותר מאב לבן, אל תתגודדו על כל מה שיעשה כי כל אשר יעשה לטוב הוא ואם לא תבינהו כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם רק יסמכו עליו כן תעשו גם אתם".

וזה היה דרכו של רבי עקיבא שאמר על כל צרה "כל דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות ס' ע"ב) וגם בשעה שנתפס ר"ע על דברי תורה והוציא אוהו ליהרג היה משחק (ירושלמי ברכות פ"ט הלכה ה' וסוטה פ"ה הלכה ה') ולא רק ביסורי עצמו ראה ר"ע טוב וחסד אלא אף בחליו ויסוריו של רבו הגדול רבי אליעזר בן הורקנוס (כמבואר בסנהדרין ק"א ע"א) וכן בגלות ישראל וחורבן בית מקדשנו ראה ר"ע מידת החסד (כמובא במכות כ"ד ע"א) וראה לעיל בפתיחה לחומש

ארבע לשונות של גאולה

שמות מאמר דרך אמונה אות ד' שהארכנו בביאור הענין.

ושמעתי ממו"ר מרן אדמו"ר מצאנז זצ"ל דמטעם זה יש לאדם להעביר ידיו על עיניו בשעה שמקבל עול מלכות שמים (כמבואר בברכות י"ג ע"א) דבקבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע אומרים "ה' אלקינו ה' אחד" דהיינו שמדות הרחמים והדין המרומזים כידוע בשמות הוי' ואלקים – אחד הם, וגם מדת הדין כלולה ברחמים ואף שלמראה עינינו נראה דמידת הדין יש כאן, אנו מכסים את עינינו ומכריזים ה' אלקינו ה' אחד, דכל דעביד רחמנא לטב עביד.

ובקול אריה בפתיחה במאמר פתח טוב אות ז' פירש באופן נפלא מאי דכתיב "אל תירא מרדה מצרימה... ויוסף ישית ידו על עיניך" (בראשית מ"ו ג' – ד') דחשש יעקב אבינו מהירידה למצרים ואמר לו הקב"ה דאף אם נראה מתחילה שהירידה למצרים היא גזירה קשה, לבסוף יתברר ויתגלה שהיה לטובה, וכעין מעשה דמכירת יוסף דהיה נראה מתחילה שמידת הדין פגעה ביעקב כשנזרק בנו לבור ונמכר לישמעאלים, אך הוברר לבסוף שלמחיה שלחו אלוקים, וזה שאמר הכתוב "ויוסף ישית ידו על עיניך" כהא דמעביר ידו על עיניו בקריאת שמע לרמוז שאנו בטוחים באמונתנו שבמידת הדין יש רחמים גדולים אלא שאנו לא זכינו עדיין לראות, וזה מה שאמר בזוהר הקדוש על האי פסוקא "דא היא רזא דקריאת שמע" דפרשת יוסף וירידתו למצרים היא סודה של קריאת שמע, ודו"ק כי הדברים נפלאים.

והביא שם מהחתם סופר לפרש את הפסוק "וראית את אחורי ופני לא יראו" (שמות ל"ג, כ"ג), דאין בכוחנו לראות את פנימיות חסדי ה' המוסתרים במדת הדין בראיית פנים דהיינו לפני המקרה, אבל "אחורי" כלומר לאחר זמן מתברר לנו ולדורות הבאים את מדת טובו, וזהו "וראית את אחורי".

ואמרתי לפי"ז בביאור מאמרם (מנחות כ"ט ע"ב) "אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך אמר לו אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות אמר לפניו רבש"ע הראהו לי אמר לו חזור לאחוריך הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים תשש כחו כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך אמר להן הלכה למשה מסיני נתיישרה דעתו חזר

ארבע לשונות של גאולה

ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור לאחורך חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין אמר לפניו רבש"ע זו תורה וזו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני". כאשר משה התרעם על מיתת רבי עקיבא א"ל הקב"ה הלא כבר אמרתי לך וראית את אחורי אך פני לא יראו, גזירה זו של מיתת רבי עקיבא מלפני היא חזור לאחריך!

והשתא דאתינא להכי תחזינה עינינו במה שכתב בשו"ת חתם סופר או"ח סי' קל"ב להמליץ על מיני המרור השונים דכמו שיש רמז בחסה "דחס רחמנא עלן", יש רמז אף בתמכא הנמנה במשנה (פסחים ל"ט ע"א) דהוא ראשי תיבות "תמיד מספרים כבוד א-ל" ועוד הוסיף וכתב שם ומו"ר רבי נתן אדלר טרח לדעת איזהו ירק הנקרא כרפס ונפיק מפומא דגברא רבה המהרי"ל דהוא ירק הנקרא ברוב לשונות אפי"א, וסימן אפי"א ראשי תיבות "א-ל פועל ישועות אתה", עיי"ש. נראה דאין כונתו לדרוש ר"ת בלבד, אלא דזה באמת תכלית אכילת המרור, כדי שתמיד נספר כבוד א-ל אף בימים קשים כאשר החשך יכסה ארץ, אף שאין אנו רואים את חסדיו באתגליא, מ"מ נאמין שהוא לעולם בכל עת ובכל שעה א-ל פועל ישועות וממכה עצמה מתקן הרטיה.

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן משה"ר יוסף דוד ז"ל

נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל

נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצה ע"י בנו ידידנו עוז

הר"ר דוד הגר הי"ו

לוס אנג'לס